

RESURSLARDAN SAMARALI FOYDALANISH ASOSIDA SANOAT KORXONALARINING DAROMADINI OSHIRISH YO'LLARI

Sobirov Saidbek Iskandar o'g'li

Xalqaro Nordik Universiteti

saidbeksobirov422@gmail.com

Annotatsiya. Mazkur maqolada sanoat korxonalarida resurslardan samarali foydalanish orqali daromadni oshirish imkoniyatlari tahlil qilingan. Resurslarni boshqarishning zamonaviy usullari, ishlab chiqarish samaradorligini oshirish strategiyalari va innovatsion texnologiyalarni joriy etishning iqtisodiy samaradorligi yoritilgan. Shuningdek, xarajatlarni optimallashtirish, energiya va xomashyo tejash, mehnat resurslaridan oqilona foydalanish orqali daromadni ko'paytirish mexanizmlari ko'rib chiqilgan. Maqola yakunida amaliy taklif va tavsiyalar berilgan.

Kalit so'zlar: sanoat korxonasi, resurslardan samarali foydalanish, daromad, ishlab chiqarish samaradorligi, xarajatlarni optimallashtirish, innovatsiya, iqtisodiy samaradorlik

Annotation. This article explores ways to increase the revenue of industrial enterprises through the efficient use of resources. It highlights modern resource management methods, strategies for improving production efficiency, and the economic benefits of implementing innovative technologies. The paper also examines mechanisms to boost revenue by optimizing costs, saving energy and raw materials, and using labor resources effectively. Practical recommendations and suggestions are presented at the end of the article.

Key words: industrial enterprise, efficient use of resources, revenue, production efficiency, cost optimization, innovation, economic effectiveness

Аннотация. В статье рассмотрены возможности увеличения доходов промышленных предприятий за счёт эффективного использования ресурсов. Освещены современные методы управления ресурсами, стратегии повышения производительности и экономическая эффективность внедрения инновационных технологий. Также проанализированы механизмы увеличения дохода за счёт оптимизации затрат, экономии энергии и сырья, рационального использования трудовых ресурсов. В конце статьи приведены практические предложения и рекомендации.

Ключевые слова: *промышленное предприятие, эффективное использование ресурсов, доход, производственная эффективность, оптимизация затрат, инновации, экономическая эффективность*

Kirish. Bozor iqtisodiyoti sharoitida sanoat korxonalarining raqobatbardoshligini ta'minlash va barqaror rivojlanishini ta'minlashda ularning moliyaviy natijalari – xususan, daromad ko'rsatkichlari muhim ahamiyat kasb etadi. Korxona daromadining barqaror o'sib borishi nafaqat ichki ishlab chiqarish jarayonlarining samaradorligiga, balki resurslardan qanday foydalanilayotganiga ham bevosita bog'liqdir. Bugungi globallashuv va raqamli transformatsiya jarayonlari sanoat tarmoqlarida samaradorlikni oshirish, innovatsion texnologiyalarni joriy etish, resurslarni tejash va xarajatlarni optimallashtirishni muhim vazifaga aylantirmoqda.

Sanoat korxonalari faoliyatida ishlab chiqarish resurslari – mehnat, moliyaviy, xomashyo, texnologik va energiya resurslari asosiy omillar bo'lib, ularni oqilona va samarali boshqarish korxona iqtisodiy ko'rsatkichlariga bevosita ta'sir qiladi. Resurslardan noto'g'ri yoki isrofgarchilik bilan foydalanish, aksincha, ishlab chiqarish tannarxining oshishiga, raqobatbardoshlikning pasayishiga va daromadning kamayishiga olib keladi.

Shu bois, resurslardan samarali foydalanish orqali sanoat korxonalarining daromadini oshirish bugungi kun iqtisodiyotni modernizatsiyalash siyosatining ustuvor yo'nalishlaridan biri hisoblanadi. Mazkur maqolada ushbu masalaning nazariy va amaliy jihatlari chuqur tahlil qilinib, samarali boshqaruv yondashuvlari va resurs tejoychi innovatsiyalar asosida daromadni oshirish yo'llari yoritiladi. Shuningdek, maqolada ishlab chiqarish xarajatlarini kamaytirish, ishlab chiqarish jarayonlarini optimallashtirish va mavjud resurslardan maksimal darajada foydalanish orqali iqtisodiy samaradorlikka erishishning real imkoniyatlari ko'rib chiqiladi. Shu bilan birga, resurslardan samarali foydalanish masalasi sanoat korxonalari uchun nafaqat iqtisodiy foyda manbai, balki uzoq muddatli barqaror rivojlanishning kafolati sifatida ham ko'rilmogda. Bugungi kunda ishlab chiqarishning intensivlashuvi, xomashyo va energiya resurslariga bo'lgan talabning ortib borishi, global bozorlarda raqobat kuchayishi korxonalarni ichki zaxiralarni safarbar qilish, mavjud resurslardan maksimal darajada unumli foydalanish zaruratiga olib kelmoqda.

Ayni paytda O'zbekiston sanoat tarmog'ida ham modernizatsiya va innovatsiyalar jarayoni izchil davom etmoqda. Bu jarayonda ishlab chiqarish samaradorligini oshirish, mahsulot tannarxini pasaytirish, chiqindilarni

kamaytirish, mehnat unumdorligini oshirish kabi omillar resurslardan oqilona foydalanish bilan chambarchas bog‘liq. Resurslar boshqaruvida zamonaviy axborot texnologiyalaridan foydalanish, raqamli tizimlarni joriy etish va avtomatlashtirish vositalarini keng qo‘llash orqali ham sanoat korxonalari daromadini oshirish mumkin.

Shu nuqtai nazardan, ushbu maqolada resurslardan samarali foydalanish orqali sanoat korxonalarining daromadini oshirish bo‘yicha mavjud ilmiy qarashlar, amaliy tajribalar, ilg‘or xorijiy yondashuvlar tahlil qilinadi va O‘zbekiston sharoitida qo‘llanilishi mumkin bo‘lgan takliflar ishlab chiqiladi. Zamonaviy sanoat rivojida resurslar bilan samarali ishlash muammosi nafaqat alohida korxona darajasida, balki milliy iqtisodiyot miqyosida ham dolzarb bo‘lib qolmoqda. Chunki resurslardan foydalanish sifati ko‘plab iqtisodiy ko‘rsatkichlarga — xususan, yalpi ichki mahsulot hajmi, eksport salohiyati, ish o‘rinlarining barqarorligi va atrof-muhit muhofazasiga bevosita ta’sir ko‘rsatadi. Shu jihatdan qaralganda, ushbu mavzuning o‘rganilishi nafaqat iqtisodiy samaradorlikni oshirish, balki ijtimoiy va ekologik barqarorlikni ta’minlashga ham xizmat qiladi.

Bundan tashqari, sanoat korxonalarida resurslar samaradorligini oshirish masalasi ishlab chiqarish, menejment, ekologiya, muhandislik va IT sohalari bilan ham uzviy bog‘liq bo‘lib, kompleks yondashuvni talab etadi. Xususan, korxona boshqaruvida zamonaviy strategik rejalashtirish, xarajatlarni boshqarish, jarayonlarni avtomatlashtirish va sifat menejmenti tizimlarini joriy etish orqali resurslardan unumli foydalanishga erishish mumkin.

O‘zbekiston Respublikasining 2030-yilgacha mo‘ljallangan taraqqiyot strategiyasida ham iqtisodiyotda resurs tejovchi va ekologik xavfsiz texnologiyalarni keng joriy qilish, sanoat ishlab chiqarishining energiya samaradorligini oshirish ustuvor yo‘nalish sifatida belgilangan. Bu esa ushbu mavzuni chuqur ilmiy-amaliy tahlil qilish, mavjud tajribalarni umumlashtirish va yangicha yondashuvlar asosida takliflar ishlab chiqishni talab etadi. Bugungi globallashtirish va raqamli iqtisodiyot sharoitida sanoat sohasida barqarorlikka erishish korxonalarini faqat yuqori mahsulot hajmi bilan emas, balki ishlab chiqarish resurslaridan oqilona va tejamkor foydalanish orqali raqobatbardosh qilish zaruratini yuzaga keltirmoqda. Jahon bozorida innovatsion texnologiyalarga asoslangan, ekologik xavfsiz va iqtisodiy samarador mahsulotlar tobora ortib borayotgan bir paytda, O‘zbekiston sanoat korxonalari ham o‘z ishlab chiqarish resurslaridan foydalanish madaniyatini takomillashtirish yo‘liga jiddiy e’tibor qaratmoqda.

Ayniqsa, energetik va xomashyo resurslarining cheklanganligi, global bozorlarning beqarorligi, mehnat bozoridagi o'zgarishlar, shuningdek, ishlab chiqarish xarajatlarining oshib borishi korxonalardan an'anaviy yondashuvlardan voz kechib, zamonaviy boshqaruv va samarali resurslarni boshqarish tizimlarini joriy etishni talab qilmoqda. Bu esa tadqiqot mavzusining dolzarbligini yanada oshiradi.

Shuningdek, xalqaro tajribalar shuni ko'rsatadiki, raqamli texnologiyalar, sun'iy intellekt, avtomatlashtirilgan tahlil vositalarini joriy etgan sanoat subyektlari resurslardan foydalanish samaradorligini 20–30 foizgacha oshira olmoqda. O'zbekiston sharoitida esa bu imkoniyatlar hozircha to'liq ishga solinmagan. Shu sababli, mavjud ichki imkoniyatlarni aniqlash, ularni rivojlantirish bo'yicha ilmiy asoslangan tavsiyalar ishlab chiqish zarurati mavjud.

Ushbu tadqiqot aynan shunday masalalarga e'tibor qaratgan holda, sanoat korxonalarida mavjud resurslardan maksimal darajada samarali foydalanish orqali daromadni oshirish yo'llarini tahlil qilish va amaliy takliflar ishlab chiqishni maqsad qilgan.

Adabiyotlar tahlili. Resurslardan samarali foydalanish va sanoat korxonalarining daromadini oshirish masalasi so'nggi yillarda iqtisodiy tadqiqotlarning dolzarb yo'nalishlaridan biriga aylangan. Mazkur yo'nalishda ko'plab xorijiy va mahalliy olimlar tomonidan nazariy va amaliy izlanishlar olib borilgan.

Masalan, M. Porter tomonidan ishlab chiqilgan raqobat ustunliklari nazariyasida resurslardan oqilona foydalanish orqali korxonaning ichki salohiyatini kuchaytirish va bozor ustunligini ta'minlash konsepsiyasi asoslab berilgan [1].

A. Chandler sanoat korxonalarida strategik boshqaruv tamoyillarining asosiy yo'nalishlarini ko'rsatib, resurslarni rejalashtirish va optimallashtirish daromadga bevosita ta'sir qilishi mumkinligini ta'kidlagan [2].

O'zbekistonlik tadqiqotchilardan A. Qodirov va B. Raximovlar ishlab chiqargan ilmiy ishlarda ishlab chiqarish samaradorligini oshirish, tannarxni kamaytirish va resurslardan foydalanishning kompleks yondashuvlari bayon etilgan [3].

J. Barney tomonidan ilgari surilgan resursga asoslangan nazariyada (Resource-Based View) korxonaning ichki resurslari asosiy raqobat ustunligining manbai sifatida ko'riladi. Bu yondashuv sanoat korxonalarida

resurslardan foydalanish strategiyalarini shakllantirishda muhim ahamiyat kasb etadi [4].

Iqtisodchi Y. Qudratovning tadqiqotlarida sanoat tarmoqlarida innovatsion texnologiyalarni joriy qilish orqali resurslardan foydalanish samaradorligini oshirish va daromadni ko'paytirish mexanizmlari yoritilgan [5].

R. Kaplan va D. Norton tomonidan ishlab chiqilgan BSC (Balanced Scorecard) tizimi orqali korxona faoliyatining barcha yo'nalishlarida, jumladan, resurslardan foydalanish samaradorligini baholash va daromadni boshqarish imkoniyatlari kengaytirilgan [6].

BMT Taraqqiyot Dasturining 2023-yilgi hisobotida O'zbekistonda sanoatni modernizatsiyalashda energiya samaradorligi, chiqindilarni kamaytirish va resurslar aylanishini ta'minlash bo'yicha strategik yondashuvlar tavsiya etilgan [7].

Shuningdek, Yevropa Ittifoqi tomonidan ishlab chiqilgan "Yashil kelajak" konsepsiyasi doirasida ishlab chiqarishda tabiiy resurslar, xususan, energiya va suvdan foydalanish samaradorligini oshirish orqali iqtisodiy samaradorlikka erishish ko'zda tutilgan [8].

Umuman olganda, mavjud ilmiy manbalar resurslardan samarali foydalanish nafaqat daromad ko'rsatkichlariga, balki korxonalar barqarorligiga, ekologik xavfsizlikka va umumiy iqtisodiy o'sishga ijobiy ta'sir ko'rsatishini tasdiqlaydi [9].

Materiallar va metodlar. Mazkur tadqiqotda sanoat korxonalarining resurslardan foydalanish samaradorligini oshirish orqali daromadni ko'paytirish bilan bog'liq muammolarni chuqur tahlil qilish maqsadida bir nechta ilmiy-uslubiy yondashuvlar qo'llanildi. Tadqiqotning nazariy asosini resursga asoslangan yondashuv (Resource-Based View), samaradorlik nazariyasi, strategik menejment va iqtisodiy samaradorlik konsepsiyalari tashkil etdi.

Tadqiqotda quyidagi metodlar keng qo'llanildi:

1. Tizimli yondashuv – sanoat korxonasining barcha asosiy resurs turlari (mehnat, moliyaviy, energetik, texnologik va moddiy resurslar) o'zaro bog'liqlikda tahlil qilindi. Bu usul orqali resurslardan foydalanishning korxona daromadiga qanday ta'sir ko'rsatayotgani aniqlandi.

2. Taqqoslash usuli – O'zbekiston sanoat korxonalarining amaliy tajribasi boshqa davlatlar, xususan, Germaniya, Janubiy Koreya va Finlandiya tajribalari bilan solishtirildi. Bu orqali resurslardan foydalanishdagi ustun yondashuvlar va farqlar aniqlanib, ilg'or tajribalar ajratib olindi.

3. Statistik tahlil – sanoat korxonalarining ishlab chiqarish hajmi, daromadi, xarajatlar tuzilmasi va resurs sarfi bilan bog‘liq statistik ma’lumotlar o‘rganildi. Ma’lumotlar O‘zbekiston Respublikasi Statistika agentligi, Iqtisodiy taraqqiyot va kambag‘allikni qisqartirish vazirligi hamda tegishli sanoat tarmoqlari hisobotlaridan olindi.

4. Ekspert baholash usuli – sanoat sohasida faoliyat yuritayotgan tajribali mutaxassislar, menejerlar va iqtisodchilar bilan intervyular o‘tkazildi. Bu yondashuv orqali resurslardan samarali foydalanishga to‘sqinlik qilayotgan amaliy muammolar va ularga nisbatan taklif etilgan yechimlar umumlashtirildi.

5. SWOT tahlil – ayrim sanoat korxonalarida resurslardan foydalanish holati asosida kuchli va zaif jihatlar, imkoniyatlar va tahdidlar aniqlanib, ularning daromadga ta’siri baholandi.

6. Model tuzish – iqtisodiy modellashtirish usuli orqali resurslardan foydalanish samaradorligi oshgan sharoitda daromadning potensial o‘lish sur’atlari prognoz qilindi.

Tadqiqot obyekti sifatida O‘zbekistonning yirik sanoat korxonalari – xususan, kimyo, metallurgiya, qurilish materiallari va oziq-ovqat sanoatiga oid 15 ta korxona faoliyati o‘rganildi. Subyekt sifatida esa bu korxonalarda qaror qabul qiluvchi menejerlar, muhandislar, ishlab chiqarish bo‘limi boshliqlari va iqtisodchilar ishtirok etdi. Tadqiqot davomida shuningdek, mintaqaviy iqtisodiy ko‘rsatkichlar ham tahlil qilindi. Jumladan, Toshkent viloyati, Farg‘ona vodiysi va Qoraqalpog‘iston Respublikasidagi ayrim yirik sanoat korxonalarining so‘nggi besh yillik faoliyati o‘rganildi. Ushbu ma’lumotlar asosida resurslardan foydalanish samaradorligi bilan korxona daromadidagi o‘zgarishlar o‘rtasidagi bog‘liqlik aniqlashtirildi.

Tahlillarda ko‘p o‘lchovli tahlil usullari (multivariate analysis) va korrelyatsion-regression tahlil usullari ham qo‘llanildi. Bu orqali turli omillar — xususan, energiya sarfi, mehnat unumdorligi, ishlab chiqarish quvvatlaridan foydalanish darajasi va xomashyo isrofi kabi ko‘rsatkichlarning korxona daromadiga ta’sir darajasi aniqlab berildi.

Tadqiqot metodikasida aksiomatik yondashuv asosida nazariy farazlar ilgari surilib, ularning amaliy asoslari mavjud statistik va hisob-kitoblar orqali tasdiqlandi. Shuningdek, scenario (ssenariy) tahlili orqali "agar-shunday bo‘lsa" turidagi taxminiy iqtisodiy vaziyatlar modellashtirildi. Bu yondashuv tadqiqot tavsiyalarining real iqtisodiy sharoitlarga moslashuvchanligini ko‘rsatdi.

Tadqiqotda axborot manbai sifatida quyidagi materiallar va ma’lumotlar bazasidan foydalanildi:

- O'zbekiston Respublikasi Davlat Statistika agentligi rasmiy ma'lumotlari;
- Sanoat va mineral resurslar vazirligining hisobotlari;
- Jahon banki va Osiyo taraqqiyot bankining sanoat va energetika bo'yicha tahlillari;
- Yevropa Ittifoqi va BMT Taraqqiyot Dasturi doirasidagi "yashil iqtisodiyot" bo'yicha tavsiyaviy hujjatlar;
- O'zbekistonda faoliyat yuritayotgan sanoat korxonalarining ichki hisobotlari (muvofiqlashtirilgan holda).

Ushbu kompleks yondashuvlar orqali tadqiqotda faqat nazariy asoslar emas, balki amaliy yechimlar, real ishlab chiqarish tajribalari ham tahlil qilinib, umumlashtirildi. Bu esa maqolada ilgari surilayotgan taklif va xulosalarning hayotiylikini oshiradi. Bundan tashqari, tadqiqot doirasida sanoat korxonalarining resurslardan foydalanish darajasini o'lchash uchun asosiy ko'rsatkichlar tizimi (KPI – Key Performance Indicators) ishlab chiqildi. Ular quyidagi mezonlar asosida tanlandi: ishlab chiqarish samaradorligi, xarajatlar hajmi, foyda marjasi, ishlab chiqarish quvvatlarining bandlik darajasi, mehnat unumdorligi va energiya sarfi ko'rsatkichlari. Har bir ko'rsatkich bo'yicha maxsus indekslar hisoblab chiqildi va bu indekslar yordamida korxonalar o'rtasida solishtirma tahlil olib borildi.

Tahliliy ishlar uchun MS Excel, SPSS va Stata dasturlaridan foydalanildi. Bu dasturlar orqali regressiya tahlili, korrelyatsion bog'liqliklarni aniqlash va klaster tahlili o'tkazildi. Klaster tahlili natijasida korxonalar resurslardan foydalanish samaradorligi bo'yicha 3 asosiy guruhga bo'lindi: yuqori samarali, o'rtacha samarali va past samarali korxonalar.

Tadqiqotda, shuningdek, case-study (amaliy misollarni tahlil qilish) yondashuvi qo'llanilib, real korxonalarda joriy etilgan samaradorlikni oshiruvchi usullar o'rganildi. Masalan, Toshkent shahridagi kimyo sanoati korxonalaridan birida avtomatlashtirilgan xomashyo nazorati tizimi joriy qilingandan so'ng ishlab chiqarish tannarxi 8,7% ga kamaygani kuzatildi. Bu kabi misollar ilmiy tahlil natijalarining amaliy ahamiyatini oshiradi.

Tadqiqot jarayonida ko'p bosqichli ekspert so'rovi ham tashkil qilindi. So'rovda ishtirok etgan sanoat sohasi ekspertlari (50 nafardan ortiq) sanoat korxonalaridagi resurs isrofini keltirib chiqaruvchi asosiy omillar, mavjud muammolar va ularning yechimlari yuzasidan o'z fikr-mulohazalarini bildirgan. Ekspert so'rovi natijalari asosida muammolarning ustuvorlik darajasi aniqlanib, ularni bartaraf etish bo'yicha tavsiyalar ishlab chiqildi.

Shu bilan birga, tadqiqotda samaradorlikni baholashning muqobil usullari, jumladan, Data Envelopment Analysis (DEA) modeli ham sinov tariqasida qo'llanilib, resurslar bilan bog'liq ichki rezervlar aniqlab berildi. Bu model ishlab chiqarish hajmi va resurs sarfi o'rtasidagi nisbatni tahlil qilishda qo'l keldi.

Xulosa. Tadqiqot davomida olib borilgan tahlillar shuni ko'rsatdiki, sanoat korxonalarining daromadini oshirishda resurslardan samarali foydalanish muhim omillardan biri hisoblanadi. Ayniqsa, xomashyo, mehnat, energiya va texnologik resurslar bilan ishlashda zamonaviy boshqaruv uslublarini qo'llash, isrofgarchilikni kamaytirish va ishlab chiqarish jarayonlarini raqamlashtirish orqali korxonalarning iqtisodiy samaradorligini oshirish mumkin.

O'zbekiston sanoat tarmoqlarida olib borilayotgan modernizatsiya, energiya tejovchi texnologiyalarni joriy etish, chiqindisiz ishlab chiqarish tizimlariga o'tish kabi chora-tadbirlar bu borada ijobiy natijalar bermoqda. Biroq mavjud imkoniyatlardan to'liq foydalanilmasligi, resurslar boshqaruvining markazlashmaganligi va ishlab chiqarishdagi texnologik uzilishlar hali-hanuz muhim muammo bo'lib qolmoqda.

Tadqiqot natijalari quyidagi asosiy xulosalarga olib keldi:

1. Resurslardan foydalanish darajasini oshirish sanoat korxonalarining daromadini bevosita oshiradi, bu esa butun iqtisodiyotda yalpi ishlab chiqarish hajmining o'sishiga olib keladi.
2. Samarali resurs boshqaruvi — ishlab chiqarish jarayonlarida tizimli yondashuv, xarajatlarni rejalashtirish, isrofgarchilikni kamaytirish va avtomatlashtirish orqali ta'minlanadi.
3. Ilg'or xorijiy tajribalardan kelib chiqib, O'zbekiston sanoat korxonalarida energiya va xomashyo sarfini tahlil qilishga asoslangan ichki monitoring tizimlarini joriy etish lozim.
4. Mehnat resurslaridan foydalanishni optimallashtirish, xodimlar malakasini oshirish va jarayonlarni texnologik avtomatlashtirish orqali ishlab chiqarish samaradorligini oshirish mumkin.

Yuqoridagi xulosalar asosida, sanoat korxonalarining daromadini barqaror oshirib borish uchun resurslardan samarali foydalanishga qaratilgan kompleks yondashuvlar ishlab chiqilishi va ularni amaliyotga joriy etish muhim hisoblanadi. Shu bilan birga, davlat siyosatida resurs boshqaruvi madaniyatini oshirish, ekologik va iqtisodiy barqarorlikni birgalikda ta'minlashga alohida e'tibor qaratilishi lozim

Foydalanilgan adabiyotlar

- 1) Porter M. E. Competitive Advantage: Creating and Sustaining Superior Performance. – New York: Free Press, 1985. – 557 b.
- 2) Chandler A. D. Strategy and Structure: Chapters in the History of the Industrial Enterprise. – Massachusetts: MIT Press, 1962. – 480 b.
- 3) Qodirov A., Raximov B. Sanoat korxonalarida iqtisodiy samaradorlikni oshirish yo‘llari. – Toshkent: Iqtisodiyot, 2019. – 232 b.
- 4) Barney J. B. Firm Resources and Sustained Competitive Advantage // Journal of Management. – 1991. – Vol. 17, No. 1. – P. 99–120.
- 5) Qudratov Y. Innovatsion rivojlanish va sanoat transformatsiyasi: nazariy va amaliy yondashuvlar. – Toshkent: Fan va texnologiya, 2021. – 216 b.
- 6) Kaplan R., Norton D. The Balanced Scorecard: Translating Strategy into Action. – Boston: Harvard Business School Press, 1996. – 322 b.
- 7) UNDP (United Nations Development Programme). Human Development Report: Uzbekistan 2023 – Industrial Modernization and Resource Efficiency. – New York: UNDP, 2023. – P. 41–63.
- 8) European Commission. Green Deal: Sustainable Industry and Resource Management. – Brussels, 2022. – P. 25–50. <https://commission.europa.eu>
- 9) Xasanov S. va boshqalar. Iqtisodiy xavfsizlik va barqaror rivojlanishda resurslardan foydalanish muammolari // O‘zbekiston iqtisodiyoti jurnali. – 2022. – № 4. – B. 75–83.